

De Mazelse Gilde en haar Dries

De Gilde van Mazenzele -en dat is uiterst zeldzaam- is nog steeds eigenaar van haar „schietweide”: de Dries. Voor de huidige opgroeiende generatie en voor de toevallige voorbijganger is deze Dries een plein, 1 ha. 31 ca. groot, bestaande uit twee driehoeken en begroeid met kanada's.

Dat het ooit anders en meer was, wil ik in volgende bladzijden beschrijven, althans een eerste aanzet ertoe geven. Bepaalde punten, die hier slechts schematisch worden behandeld, zouden verder moeten worden uitgediept.

1. Een plein vol bomen.

De bomen hebben steeds het aanzien van de Dries bepaald en een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van de Sint-Pietersgilde, of zoals het in de oude geschriften en op de nog steeds bewaarde braak uit 1590 staat, de „Sint Peeters Gulde”.

Reeds in de oudste gedateerde vermelding van de Gilde lezen we: „Item opt jaer anno 1541 was ghesloten datmen vercocht drij abbeelen staende op den driesch tot behoefte ende profijt onser Guldewimpel, welcke verkocht sijn het stuck 29 st. valet 4 rinsgulden 7 st.”. (1)

Zowel in de thans tot een boek samengebundelde „Rekeninge en bewijs van uytgeef en ontfanck” (van 1665 tot 1819) als in het meer recente „Gildeboek” (waarin van 1901 tot juni 1971 de ontvangsten en uitgaven der Gilde staan genoteerd) nemen de verkoop van de bomen en van de „snoei”, en anderzijds de aankoop van „jonge poten” een aanzienlijke plaats in.

Ik geef hieronder als voorbeeld de beschrijving van zo 'n verkoop van bomen „op den driesch van Maesele op den 11e Januarij 1696.”

Kopen 1, 2 en 4 waren telkens „eenen abbeel”. „Den 3e coop” daarentegen was „eene Linne staende tegen het voorste beddewater”, plaatsbepaling waarop ik verder terug kom. Kopen 4 en 5 waren eveneens abelen, de eerste staande „op dees zijde de wippe”, de tweede „neffens den anderen

naest de wippe”. Kopers waren o.a. Pauwels Wauters uit Lebbeke, Jan van Zeebroeck en Adriaen de Nil. De prijzen schommelden tussen 10 en 13 gulden, behalve van „den 6e coop een rauwschellige opgaende eijck” die eveneens aan Adriaen de Nil verkocht werd voor 6,5 gulden. Grote „opgaende eijcken” brachten respectievelijk 14, 22, 7 en 31 gulden op (koop 7, 8, 9 en 10). Er waren die dag 18 kopen, waarvan de laatste twee gingen „aen den heer Pastoir”. Koop 17 was „een wilgh met eenen Abbeel alias popelier aen cant van tbeddewaeter naest den meersch”, verkocht voor 4,10 gulden. Koop 18 was „eenen abbeel en een opgaende wilgh daer neffens”, verkocht voor 7 gulden. Behalve „tbeddewaeter” en „de wip” vinden we nog als plaatsbepalingen bij diezelfde verkoop: „voor thujs van pr Neef”, „achter den hoplochten”, en het pittoreske, bij koop 15 vermelde „staende aen het cleyn savoir aen coolfoof van Tgulden huijs”.

Niet alleen de bomen zelf brachten geld in 't laadje van de Gilde, maar ook „de snoei”. Eén voorbeeld: in 1901 brachten de bomen 89 fr. op en de snoei 27,50 fr.

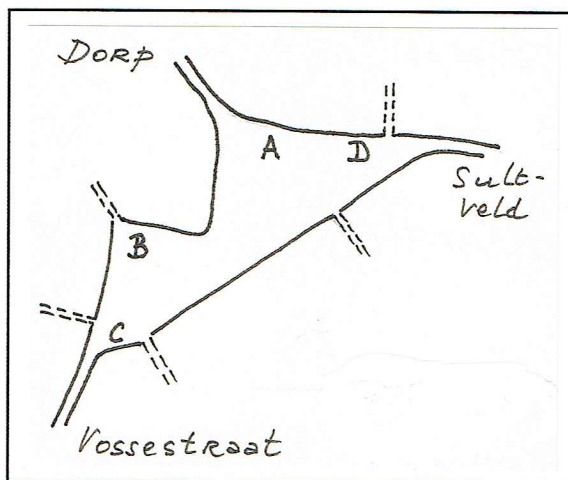
Naast de ontvangsten waren er de uitgaven. In dat zelfde jaar 1901 staat genoteerd als uitgave: „de snoei in koopen gelegd en verteer: 2,80 fr”; „voor de poten gekocht: 35,20 fr”; „voor de pooten te planten verteer en bremen aangedaan 6,40 fr”. En dan verder tussen andere uitgaven nog eens: „op de verkoping/verteer 1,60 fr” en „Op de verkooping van den snoei: verteer 1,50 fr”.

Een meer recent voorbeeld is de verkoop in december 1982 van een lot van 47 kanadabomen op de beneden Dries voor 60.000 fr. De heraanplanting gebeurde op 19 maart het jaar daarop.

Ten slotte wil ik de lezers niet een anekdote onthouden, in het Gildeboek opgetekend door Louis Bauwens, die van 1925 tot 1946 hoofdman der Gilde was. Hij schrijft: „Ten jare duizend negenhondert veertig (1940) in den nacht tusschen den 14-15 november was er over geheel ons land een hevigen wind en orkaan ontstaan het was een echte

verwoesting gelijk er in menschen geheugen nog nooit gehoord of gezien hadden, de schade aan huizen en boomen was onzegelijk ze lagen met masaas uit en afgevlogen op den dries waren er niet minder dan een 30tal uitgevlogen en af dan hebben wij de kruin en bomen verkocht dat de som opgebracht heeft den snoei 1134 fr. en de boom-en 4500 fr."

Van „afgevlogen bomen” is trouwens in het Gildeboek meermaals sprake. Bv. in 1904, 1906, 1923, 1925 enz. In juni 1969 bleef de schade echter niet beperkt, want tussen de uitgaven vinden we: „schade aan huis 21 Dries (boom gevallen) 1. Heyvaert E. 540, 2. De Valck E. 454, 3. V.d.Velde Karel 3.210 fr."



Figuur 1

2. Het Borrewater, de reet- en visputten.

Hogerop schreef ik al dat het uitzicht van de Dries in de loop der tijden is veranderd. En inderdaad: wanneer we bij voorbeeld een kadasterplan uit vorige eeuw bekijken, zien we dat er niet minder dan drie waterplassen op getekend staan. (Zie op figuur 1 de letters A, B en C). De oudere Mazelaars herinneren zich daarenboven nog, dat er tussen het Borrewater en de Langeveldbeek ook nog kleinere putten lagen en dat ze 's winters op de dichtgevroren plas konden spelen beneden op de Dries „naast het huis van Prol”. (Figuur 1, D).

a) Het borrewater. (figuur 1, A)

Borre of borne is het oudnederlands woord voor bron. De oudste gildedocumenten spreken evenwel niet van het borre- of berrewater, maar van het „beddewater”. Dat water bevond zich op de eigendom der Gilde en werd -zoals de andere waters- verpacht.

Een voorbeeld uit 1679: „Item ontfangen van mr Guilliam tkint de somme van twee gulden en ses stuivers over jaer pacht van het groot beddewater en het clijn gelegen naest de hoffstede van Gillis de Nil dus hier denersten pacht van sessen.”

Opvallend is dat er in deze tekst, en ook in vele andere, gesproken wordt van een groot en van een klein „beddewater”.

Beide lagen zeker op de Dries want diezelfde Guilliam tkint betaalt in 1684 „twee gulden ende ses stuivers over een jaer pacht van de beddewaeters op den driessche gele-

gen...”.

En dat het leven in die tijden vaak moeilijk was bewijst volgende tekst die we in het boek van de „Rekeninge...” vinden in het jaar 1686: „Item pretendeert de we (weduwe) van Guilliam tkint van hare voorschrevene twee jaeren pacht nijet te geven ende de selve alhier te passeran voor faute ter oorsaeken van de groote drochte (droogte) dat sij haren vis heeft moeten laeten sterven ten eijnde dat sij het waeter nijet en mocht aflaeten mits datter anders geen waeter inde prochie was ende groot gebreck van waeter onder alle de beesten soude geweest hebben dat den vijver hadde ghekuistgheweerden dus hier 4 gulden 12 stuivers.” Deze tekst staat als illustratie onderaan bij dit artikel. Uit de afbeelding moge blijken dat het ontcijferen van zo een tekst een hele opgave is.

Ik trok hierboven al de aandacht op het bestaan van een groot en een klein beddewater. In 1720 is er ook nog sprake van het „bovenste beddewater”. Ik veronderstel dat het „bovenste” beddewater hetzelfde is als het „klein”, omdat bij voorbeeld in 1744/45 een zekere Hendrik Michiels 1 gulden 10 stuivers betaalt voor het „bovenste” en Jan van Huynegem 2 g 20 st voor het „groot”. Vanaf het jaar 1782 is er steeds sprake van „cleijn beddewaeters”, in het meervoud dus. Zo bij voorbeeld in volgende tekst: „Verhueringe van de beddewaeters voor 6 jaeren

peeter Carlee het groot 1,11 peeter de bischop de 2 andere beddewaeters 1,15".

Merkwaardig is ook volgende tekst uit het jaar 1720. „Vercoopingge van geschoete aerde die uijt het beddewaeter geschoeten is." We kennen de uitdrukking „een put schieten". Gaat het hier wellicht over aarde die bij het uitkuisen van het beddewater werd bovengehaald?

Dat er in het beddewater ook vis zat, moge blijken uit volgend citaat uit het jaar 1696 uit het Rekeningenboek: „Ierst ontfangen van peeter de deken van de huere vant groot beddewaeter metten visch dar sittende drij guldens twelf stuijvers."

In 1806 duikt het woord „berrewater" op ter vervanging van „beddewater". Dat is dan meteen de laatste maal dat er in het Rekeningenboek over het borrewater gesproken wordt. Ook in het Gildeboek, dat zoals gezegd is bijgehouden vanaf het jaar 1901, is er van het borrewater geen sprake meer.

b) De rootputten.

In een met de hand geschreven boekje over de Confrerie van het Heilig Sacrament te Mazenzele zijn ook een zevental bladzijden te vinden, waarin Peter Mergan Mazenzele beschrijft zoals hij het kende in 1853. Van het kweken van vlas is op die bladzijden geen sprake. Toch is er in 1794 in het Rekeningenboek (voor het eerst) sprake van 5 „rootputten". Als voorbeeld volgt hier de eerste vermelding: „Ontfangen van Michiel de ridder de somme van twelf stuijvers voor eenen rootput". In 1806 is er sprake van 6 putten, maar in 1811 worden niet minder dan 10 reetputten vermeld (en daar bovenop nog twee visputten!). Er werd 7 of 10 stuivers voor betaald.

Vanaf dat jaar wordt het kasboek der Gilde allesbehalve zorgvuldig bijgehouden. Meestal wordt er alleen nog een naam vermeld, gevolgd door een bedrag, waarbij dan regelmatig „voldaan" te lezen staat. Van reetputten is er geen sprake meer en slechts sporadisch wordt nog een visput vermeld.

c) De „Bassin". (figuur 1, B)

Zoals reeds gezegd is er in het Gildeboek geen sprake meer van het borrewater, noch van de root- of visputten, één uitzondering niet te na gesproken: in 1926 staat er bij de ontvangsten: „van de putten: 15 fr". Wel is er van 1922 tot 1935 sprake van „den bas-

sin", met de klemtoon op de tweede lettergreep.

De eerste jaren was de opbrengst ervan 3 fr., in 1936 werd dat 5 fr. en in 1948 10 fr. Dat bleef zo tot 1971, het laatste jaar waarvan ontvangsten en uitgaven staan vermeld in het Gildeboek.

d) De „fransche" put.

Een (voorlopig?) onopgehelderde vraag is waar ergens op de Dries de „fransche" put was gelegen en wat de juiste betekenis is van dat woord. Toch wordt er in het Rekeningenboek meermaals over gesproken. Zo vinden we tussen de uitgaven van 1685: „Item brengt den rendant alhier voor faut twee jaer pacht van fransche put tgene Adrian plas hem niet betaalt en heeft over de jaeren 1684 en 1685".

Tien jaar later, in 1695, heet het: „Item ontfangen van hendrick michiels de somme van twee guldens vijftig stuijvers voor de huere van den franschen put op den driessche van den jaere 1695".

Ook nog in 1730 wordt „voor de somme van vier stuijvers" aan Peeter de Valck de fransche put verpacht, waarbij het enorme verschil opvalt tussen het bedrag betaald in 1695 en dat betaald in 1730.

e) Visputten.

Water was er op de Dries blijkbaar genoeg. Zo betaalt in 1695 „Gillis plas over de huere van de cleijn puttekes aan den grooten put vierentwintich stuyvers...".

Merkwaardig is, dat er in het Gildeboek in 1948 tussen de uitgaven -niet de ontvangsten- te lezen staat: „V.d. Eede Petrus putgeld 1947: 10 fr" en een paar regels verder nog 5 namen: Van der Elst Frans, aan wie 20 fr. werd uitbetaald, Bosman Frans, Van Campenhout A. en Plas Rene die elk 10 fr. ontvingen en ten slotte Vereman H., aan wie 20 fr. werd gegeven. Ten overvloede staat dan nog enkele regels verder „putgeld aan Vereman Henri 10 fr" en „putgeld aan P. Van den Eede 20 fr."

Met deze laatste vermelding werd definitief een punt gezet achter elke vermelding van „putten".

3. Huizen op de Dries.

In een verzameling documenten, waaraan we de titel kunnen geven „Eigendomsoverdracht", staan in het eerste document uit

1867 de percelen opgesomd die eigendom waren van de Gilde

Op de overdracht als dusdanig kom ik verder terug. Eerst over de percelen als dusdanig. De Gilde bezat in dat jaar 9 percelen, waarvan er vier worden omschreven als weide (sectie A, nr. 350, 355, 353a, 354e), een als land (354b), een als hof (351a), een als hopland (356c) en twee als huis (354c en 354f). Verder worden dan nog eens vier percelen opgesomd (sectie A, 352, 356d, 356c en 351b). Deze percelen worden omschreven als hof „toebehorende aan de maatschappij...waarvan de huizen er op staande toevoeren aan de gebruikers”.

In 1871 ondertekent Petrus De Cock, opsteller van het eerste document, een ander geschrift (het tweede uit de bundel) waarin hij uitdrukkelijk zijn verklaring van 1869 herroept, maar tegelijk weer verwarring zaait. Het heet daar immers dat alleen het huis staande op perceel A, 354f aan de Gilde toebehoort, en de huizen op percelen 352, 356d, 356c, 351b en ook op 354c (40 ca. groot) en 354d (25 ca. groot) aan de erfpachters toebehoren. Zes huizen dus, waarvan de eerste vier overeenstemmen met de verklaring uit 1867. De opsomming van 1871 blijft de daaropvolgende jaren aangehouden, in de bundel „Eigendomsoverdracht”. Zes of vier: het zou nader moeten bekeken worden. Wat er ook van zij: in het Gildeboek -dat zoals reeds vermeld- aanvangt in 1901, staan vanaf dat jaar 5 pachters vermeld waarvan 4 eigenaar waren van het huis staande „op grond toebehorende aan vreemden” zoals het te lezen staat in een van de verkoopacten. Eigenaar van de grond was de Gilde, die toeliet de huizen te bouwen op jaar-schaal.

Hoewel ook reeds in het boek der „Rekeninghe...” sprake is van betaalde pacht, beperk ik mij hier tot de geschiedenis van de 5 huizen uit het Gildeboek.

Toch één citaat uit de „Rekeninghe...”:

„Handboek voor het jaer 1817 degenen die nog niet voldaan hebben staen hieronder...(volgen meerdere namen, en dan het volgende:) ...Jan de Nil over zijn hofstede kost alle jaer - 2 - 0 - 0. Daer op gegeven eenen gulden zo resteert nog eenen gulden.”

Een leuk detail tussendoor is, dat het innen van de pacht blijkbaar aanleiding gaf tot

„vieren”. In 't Gildeboek staat in elk geval meerdere malen tussen de uitgaven genoteerd: „op de verpachting der gulde verteer 1,50 fr. (1901)”, „een ronde bier 2,20 fr. (1902)”, enz. enz.

De vijf huizen zijn heden verdwenen, het laatste in 1990. Op afbeelding 1 heb ik deze huizen genummerd van 1 tot 5.

Het eerste dat verdween was het kleine huis dat eigendom was van de gilde en laatst bewoond werd door Benoï Seminckx (huis nr. 1). Daarover Louis Bauwens in het Gildeboek: „Ten jare duizend negen hondert drij en dertig (1933) stond er op den dries een huis bewoond door B. Seminckx jongman alleen die is overleden de 22 Maart 1933”. Inderdaad staat in het Gildeboek genoteerd dat Seminckx vanaf 1901 per jaar 8 fr. pacht betaalde, en dit tot 1933. Bauwens vervolgt: „het huis bleef ongeroerd door de familie en dan is het verkocht door de maatschappij der gilde voor 200 fr. aan Vandenede Petrus...Het huis stond op den dries tegen dat van Frans Callaert en de grond is nu verhuurd aan P. Vandenede voor eenen moeshof”. De opbrengst, zo noteert Bauwens nog, was juist voldoende om de doodkist te betalen en de grafdelver, terwijl „Pastoor Pissens niets moest hebben voor de zielemis”.

Een tweede huis (nr. 2 op figuur 2) verdween in 1941. Ik citeer weerom Gildehoofdman Bauwens. „Tenjare duizend negen hondert een en veertig (1941) stond er op den dries een klein huisje bewoond door de We Ophalfens dat huisje stond op den hoek van de dries, tegen dat van de Bolle fr. tengevolge dat het te slecht en niet meer op te maken was is het afgebroken en den grond verhuurd aan fr. de Bolle voor eenen hof al wat er nog van overblijft zijn twee kerselaars die zijn blijven staan en aan den huurder van den hof verhuurd maar zij blijven den eigendom der gilde voor altijd.”

De familie Ophalvens betaalde in 1901 drie en een halve frank pacht aan de Gilde. Dat bleef zo tot 1928, jaar waarin ook voor de anderen de pacht verdubbeld werd, behalve dan voor Seminckx.

De hierboven vermelde Frans De Bolle, eigenaar van het huis nr. 3 (zie figuur 2), zag in de loop der jaren zijn pacht omhoog gaan van 2,50 fr. in 1901 over 6 naar 12 fr., tot hij in 1941 ook de grond van Ophalvens mocht

bewerken en van dan af 50 fr. betalen mocht aan de Gilde.

Het huis De Bolle, het *derde* in de rij, ging in 1946 over op Pieter Van Hove-Rogemans. In het Archief der Gilde bevindt zich, naar aanleiding van deze verkoop, een brief gericht aan de verkopende notaris en gedateerd 1 maart 1947. Enkele regels uit deze brief:

„1. De grond waarop het huis in kwestie gebouwd is alsook den hof rond het huis blijft den eigendom van de Gilde.

2. De Gilde zal een halve are van den hof zelf in gebruik nemen, n.l. langs den Noord Oost kant, palende aan J. Van de Velde.

3. De 2 fruitbomen welke zich in den eigendom bevinden blijven eigendom van de Gilde, doch het fruit zal door den koper mogen gebezigd worden.”

Het huis werd in 1972 door de familie Van Hove afgestaan toen op de Dries nieuwe wegen zouden aangelegd worden en het huis daartoe moest gesloopt worden. Over die aanleg van wegen heb ik het verder.

Als *vierde* in de rij verdween in 1986 huis nr. 4 (figuur 2). Het was in 1872 gebouwd door een zekere De Rop Louis, die het jaar daarvoor op dezelfde plaats een oudere woning had afgebroken. Het huis bleef in familiebezit tot 1942 toen het verkocht werd aan de familie Tirry, die bij de verkoop een verklaring ondertekende dat het huis gedurende 15 jaar zou dienst doen als dranksluiterij

(2). Tirry verkocht het in 1952 aan Vlaes-Ringoot. In 1957 werd het eigendom van de familie Buyens-Plas. Het huis kwam in 1986 leeg te staan en de familie liet toen het pand afbreken. De Gilde zelf maakte het terrein schoon.

Uiteindelijk verdween in 1990 op de Dries ook het *laatste* huis op jaarschaal (figuur 2, nr. 5). Het was nieuw gebouwd in 1854 door Willems Jean Pierre. In 1920 werd het huis verworven door Lowie Van Puymbroeck-De Nil en dit tot het in 1933 in bezit kwam van E. Verdoodt-De Smedt.

In het Gildeboek komt de naam Willems niet voor. De pacht werd blijkbaar betaald door Pieter Verlinden die met Rosalie Willems gehuwd was. De pacht bedroeg in 1901 4,25 fr.

4. De wegen op de Dries.

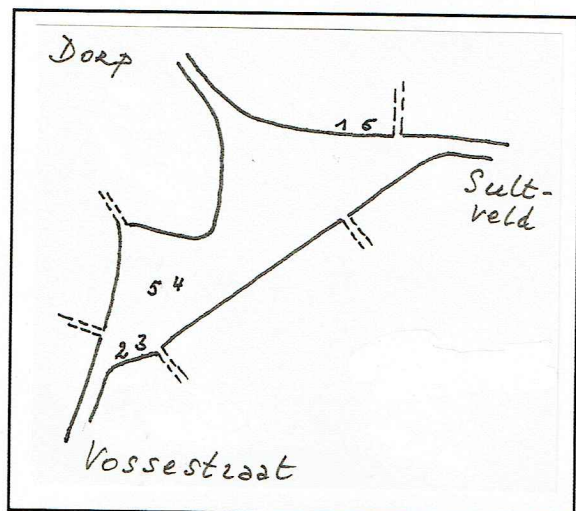
Wie in de Atlas der Buurtwegen, officieel de „Tableau générale des communications”, opgemaakt in 1844, het blad over de Dries zelfs maar oppervlakkig bekijkt, merkt onmiddellijk dat er een aanzienlijk verschil bestaat tussen wat er toen werd opgetekend en de huidige toestand. (Zie figuur 3).

De „chemin n° 25” (weg nr. 25), van de Vossestraat naar de kerk, vindt men nu nog. „Chemin n° 35” en de „sentier n° 30” (voetpad nr. 30) zijn nu op een of andere manier versmolten. Ik laat wel opmerken dat het gedeelte van het voetpad nr. 30 dat nabij het straat-gedeelte van de Dries (de verbinding tussen het Dries-plein en de Vossestraat) een hoek van bijna 90 graden maakt, nog steeds bestaat.

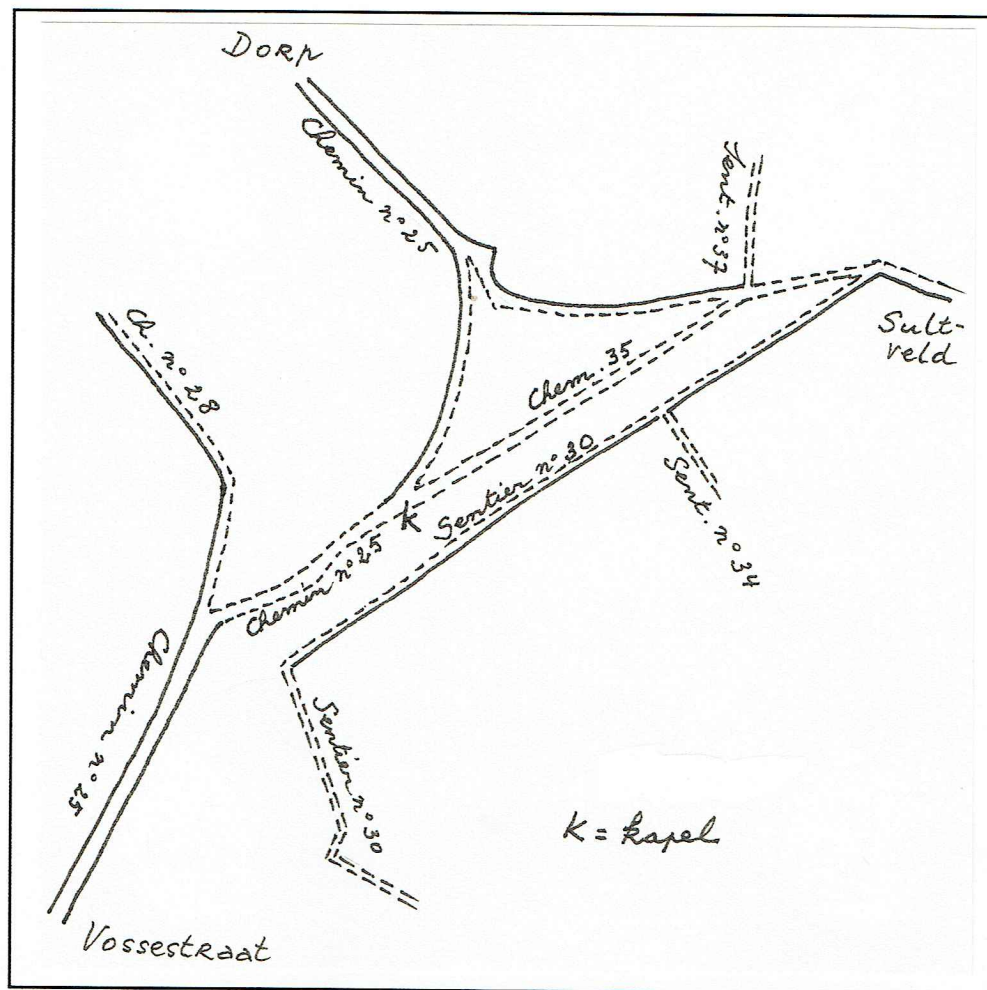
Op de Atlas is duidelijk te zien, dat weg nr. 35 rechtstreeks naar de „sentier n° 37” liep, het baantje dat nu nabij de Sultveldstraat naar de molen en naar Mazele kouter loopt.

Opmerkelijk is ook, dat de weg die voor het Gildehuis van het dorp naar het Sultveld liep, en nu een geasfalteerde baan is zoals de overige op de Dries, wel op de kaart getekend werd, maar geen nummer droeg, noch als „chemin”, noch als „sentier”.

Ik trek even de aandacht op de „chemin n° 28”, nu tot een „sentier” herleid. Ook de „chemin n° 26” (onze huidige Losgatweg) is sch een veldweg geworden, het stukje niet te na gesproken in de nabijheid van de steenweg naar Dendermonde.



Figuur 2



Figuur 3

Wie sinds jaar en dag op de Dries woont herinnert zich dat de wegen op de Dries in feite aardewegen waren, bezaaid hier en daar met wat ongelijke kasseien en wat stenen. Het was ook zo dat, bij wijze van spreken, elke inwoner aan de oostkant van de Dries, zijn eigen wegeltje had gebaand naar de dorpskom. Aan diezelfde zijde van de Dries liep oorspronkelijk ook een gracht. In de jaren 30 was die voor vele huizen reeds dichtgelegd met rioleringsbuizen met daar bovenop aarde. De gracht verdween ten slotte helemaal.

De wegen op de Dries werden een eerste keer geasfalteerd in 1956. In 1967 werden door de Firma Webo uit Wolvertem wegeniswerken uitgevoerd. Die waren door de Ge-

meenteraad goedgekeurd in zitting van 27 februari 1967 „overwegende dat de Driesstraat en een gedeelte Dorp wegens het aanleggen van riolering-afwatering der Vossestraat een dringende herstelling en aanpassing” nodig had. (3)

Op 11 augustus 1972 kwam de beslissing van de Gemeenteraad (4) op de Dries „verbeterings- en verbredingswerken” te laten uitvoeren aan de wegen nr. 25, 30 en 32, en dit „voor het nut van 't algemeen”.

Om die werken mogelijk te maken, moest een overeenkomst van grondafstand gesloten worden met de Gilde. Een andere overeenkomst diende gesloten met de familie Van Hove, die (zoals hoger beschreven in paragraaf 3 over „Huizen op de Dries”) een

huis had staan op grond die aan de Gilde toebehoorde. Dat huis stond in de weg. Volledigheidshalve voeg ik hier nog aan toe dat er ook moest overgegaan worden tot de onteigening van een paar kleine lapjes grond vooraan in de Sultveldstraat.

Door de Gilde zelf werd 3.182 vierkante meter aan de Gemeente afgestaan, zonder vergoeding. Als tegenprestatie zou de Gemeente, ten eerste, het onderhoud van de Dries op zich nemen en, ten tweede, een jaarlijkse toelage betalen aan de Gilde. Het planten, onderhouden en vellen der bomen, zo werd verder nog overeengekomen, zou ten laste blijven van de Gilde, terwijl de kapel, die toen nog midden op de Dries stond en waarover in een volgende paragraaf, eveneens door de zorgen van de Gemeente zou gesloopt worden. Die overeenkomst werd door beide partijen ondertekend op 29 september 1972.

5. Water, elektriciteit, kabeltelevisie op de Dries.

Alhoewel reeds in 1923 door de T.M.V.W. (Tussengemeentelijke Maatschappij der Vlaanderen voor Waterbedeling) een aanvoerleiding werd geplaatst langsheen de rijksweg Asse-Dendermonde, werd Mazenzele pas in de jaren 60 op deze aanvoerleiding aangesloten. De werken namen een aanvang in oktober 1962 en werden beëindigd op 11 september 1963. In die periode werden op de Dries 22 percelen aangesloten. Nu zijn het er 30.

Elektriciteit kwam er in Mazenzele in 1930, nadat de gemeente op 25 april 1929 tot de Provinciale Brabantse Energiemaatschappij was toegetreden. Een eerste openbare verlichting werd aangelegd omstreeks 1948. Vernieuwing en aanpassing gebeurden in 1965 en 1986. Waar in '65 de toestellen op een afstand van ongeveer 100 meter werden geplaatst, werd dit bij de 2de vernieuwing 50m. Voor de Dries zelf beschik ik over geen specifieke gegevens, behalve dan dat er op de bovendries een cabine staat en 14 verlichtingspalen.

Met de aanleg van de kabeltelevisie werd te Mazenzele aangevangen op 15 januari 1976. De Dries zelf kwam aan de beurt op 22 januari van dat jaar. Momenteel zijn er 39 woningen aansluitbaar, waarvan er thans 35 effectief zijn aangesloten.

6. De Dries: eigendom der Gilde.

a) Bezit

Tot op heden is de Dries gemeenschappelijk bezit van 28 gildebreeders die solidair (mede)eigenaar zijn, elk van één achtentwintigste deel.

Over de oorsprong van deze eigendom bestaan twee versies. Een eerste zegt dat de grond aan de Mazelse gemeenschap geschonken werd in 1165, toen de eigenaar, Walterus van Mazenzele, monnik werd in het klooster van Affligem. De tweede versie luidt: omstreeks 1650 schonken twee gildebreeders, met name Merten Uytersprot en Adriaen De Smedt de Dries aan de Gilde.

Wat er ook van zij, in 1796, toen het bestaan der Gilde door de Franse Revolutie werd bedreigd en gemeenschapsgoederen werden aangeslagen, had de toenmalige burgemeester van Mazenzele, tevens hoofdman der Gilde, Paulus Plas, de geniale inval, dat 28 gildebreeders -elk voor één deel- de Dries zouden kopen.

Ik citeerde hierboven al de aanzienlijke verzameling documenten betreffende de overdracht van het mede-eigenaarschap bij het overlijden van een der eigenaars. Hieronder ga ik er wat dieper op in.

Het eerste stuk dateert van 1867. Daarin verklaart „Petrus De Cock, landbouwer, wonende te Maxenzele, in hoedanigheid van voorzitter van de maatschappij van den heiligen Petrus, dat hij sedert meer dan dertig jaren, met Petrus Jansen, Vitalis de Boeck... (er volgen hier nog 27 andere namen, samen dus 30!)... in het vreedzaam en openbaar bezit is van titel van eigenaar van de volgende goederen...”. Daarop volgen de sectie-nummers alsmede de oppervlakte van de in bezit zijnde percelen, zoals ik hoger reeds beschreef in de paragraaf over de huizen op de Dries.

Het stuk gaat dan verder: „Voor 't toekomen de verplicht (Petrus De Cock zich) het sterfgeval van ieder lid-eigenaar aan het Bestuur der registratie kenbaar te maken, alsook het deel met der waarde der vorengeschreven goederen die van de afgestorvene leden tot de overblijvende zal overgaan”.

Onderaan het blad heeft de Ontvanger van Asse genoteerd dat de aangifte geregistreerd

werd in boek 28 en dat er 2,20 fr. voor betaald werd.

Het daaropvolgende stuk in de bundel dateert van 1871. Vanaf dat jaar zijn er per geval in feite twee documenten. In een eerste wordt aan de Ontvanger der Belastingen gemeld dat een lid-mede-eigenaar van de Dries overleden is. Het is in dit document dat de percelen worden opgesomd zoals boven beschreven, en dat een schatting wordt opgegeven van de waarde van het perceel dat zal worden overgedragen. In het tweede document staan de namen vermeld van de mede-eigenaars, en wordt aan de Ontvanger meegedeeld aan welk lid het deel van de overledene wordt overgedragen.

Opmerkelijk is dat in die eerste documenten sprake is van 29 eigenaars. Dat blijft zo tot 1880. Dat jaar worden 4 overlijdens gemeld aan de heer Ontvanger. Opvallend daarbij is dat er voor een van de overledenen, Benedictus Van Damme, geen acte van overdracht in de bundel te vinden is. In 3 van de 4 gevallen is sprake van het 29ste deel en in één van het 28ste.

Vanaf het volgende stuk (uit 1882) wordt alleen nog van een 28ste gesproken.

Het betalen van de „doodschuld” staat vanaf 1901 trouw in het Gildeboek opgetekend. Maar ook in het boek der „Rekeninghe...” treffen we het betalen van doodschuld aan. Zo is er bv. in 1749 een afzonderlijk blad ingelast tussen de rekeningen met de titel: „Ontfanck van Doodtschulden”. Carol Van de Voerde, Joos van Slaghmolen, Gillam Meert, Carrol fassael, Hendrick de Deken, Steven de kempener, Joos Fasseel, betalen elk „voor zijn Doodtschult” 5 stuivers.

b) Onderhoud.

Wie een eigendom heeft, moet uiteraard zijn goed onderhouden. Trouw staat dan ook in het Gildeboek de vermelding: „voor werken op den dries” zoveel en zoveel frank. Een zeldzame keer staat ook de naam vermeld van degene die het werk op zich nam, bv. in 1904: L. Van Nijverseel; in 1905: Verdoodt, De Mulder en Van Nijverseel; in 1936 en 1944: E. Van der Borcht.

En aangezien men van werken dorst krijgt is een terugkerende post: „aan den drank op het werk op den dries”....

7. De Wip.

In het al zo vaak geciteerde Rekeningenboek der Gilde staat bij de uitgaven van 1687 volgende tekst: „Item gegeven den 5n meij aen den heer Bosschemeester van het goidtshuijs van Afflighem de somme van 32 gulden 10 st. voor twee heijken boomen, om een nue wip te maecken”. In de kantlijn staat daarbij genoteerd dat „Jan van Seebroeck declareert dat de somme es gegeven voor den grooten boom tot de berre van de wippe ende den anderen boom geschoncken door zijn doorluchtige hoogweerd den heere proost van Afflighem”.

Het Rekeningenboek zou op dit punt verder moeten uitgepluisd worden. Ik beperk mij hier tot de 20ste eeuw.

Een belangrijke bron is uiteraard weer het Gildeboek. Een eerste maal is er sprake van de wip in 1906: het verven der wip kostte toen 9,50 fr. In 1918 gaf men voor dezelfde karwei 16,75 fr. uit, en staat er tussen de uitgaven ook het volgende: „van een alftonne bier als de wip: 12,50”. Een uitgave van 1924 is: „onkosten der wip: 238,88 fr”, waarbij verder niet wordt aangegeven wat er juist die grote onkost met zich meebracht. Werd toen misschien een nieuwe wip geplaatst? De „pran aan de wip” (de pran is het gedeelte van de wip waarop de vogels worden gestoken) kostte in 1930 23 fr, en „eenen kabel voor de wip” in 1932 45 fr. Behalve aan de kabel werd dat jaar betaald: „aan de wip: 235 fr.”, „aan ciment en gerief: 29 fr.”, „aan verteer op het zetten der wip: 36,50 fr.”. Ik vermoed dat ook volgende uitgave met de wip te maken had: „aan den smidt voor gerief en werk: 33 fr.”

Maar blijkbaar schortte er toch nog iets aan de wip, want het jaar daarop werd aan J. Vandenbroeck „voor werk aan de wip” 150 fr. betaald.

Dan duurt het tot 1948: Frans De Maeseneer herstelt dat jaar de wip voor 248 fr. Twaalf jaar later wordt voor kosten aan de wip aan P. Huybandt 200 fr. betaald en 't jaar daarop -in 1967- aan P. De Ridder 300 fr. Nog een jaar later 830 fr. aan De Maeseneer voor kosten aan de wip.

1980 was voor de Gilde een belangrijk jaar in die zin dat toen een tweede wip op de Dries werd geplaatst, en wel op de plaats van het vroegere borrewater. Grote promotor van de plaatsing was de toentertijd reeds ere-secre-

taris van Mazenzele, Jozef Van de Velde, schatbewaarder der Gilde. Vanzelfsprekend werd hij de peter van de nieuwe wip. Meter werd Maria Amerijckx, die wekenlang -zo lezen we in een krantenverslag van die tijd- aan de wip gewerkt had om ze in een nieuw kleedje te steken. De wip was gekocht te Dendermonde.

In 1990 was ook de oude wip aan vervanging toe. Het Gildelid Pierre Huybandt had vernomen dat er te Eizeringen een schuttersmaatschappij ontbonden werd. De Gilde liet die gelegenheid niet voorbijgaan om de wip dezer maatschappij over te nemen.

De wip heeft een hoogte van 23,50m. en werd „de Miel” gedoopt, naar de peter van de wip, Emiel Verdoodt. De vrouw van Pierre Huybandt, Margriet Pauwels, werd meter.

8. Het Gildehuis.

Eeuwenlang zijn de Dries, de Gilde en het Gildehuis één geweest. Maar het huis (figuur 2, nr. 6) werd in 1982 gesloopt zodat ook dit stuk geschiedenis voor het nageslacht verloren ging. Het huis was echter toen reeds lang geen eigendom der Gilde meer. Wel bleef men er vergaderen, tot in 1914 ook dat wegviel.

Vooraan in het Gildeboek staat een beknopt geschiedkundig overzicht van een vijftal bladzijden over de Mazelse Gilde. Het einde ervan luidt als volgt: „Op den Driesch heeft ook nog een Guldenhuis gestaan. Ziehier wat ik hierover vind: Dit huis was belast met den volgende last: De Gilde had recht in de kamer van dit huis zijne gildedagen te vieren. De eigenaar moest tegen die dag de kamer kuischen, er tafels en banken in plaatsen, tellooren en ander gereedschap in brengen, noodig om tafel te houden. Hij moest de Guldebroeders alle gemak verleen en mocht hen in niets stooren. In de jaren zestienhonderd hoorde het toe aan Peeter van Damme. Later aan Peeter De Nil, later aan Joos vander Slaghmolen. Aangetekend door mij H. Van de Velde, hoofdonderwijzer te Maxenzele, 1900”.

Wijlen Leo De Nil, oud-burgemeester van Mazenzele en jarenlang griffier der Gilde, met een enorme liefde voor zijn dorp en voor de Gilde, verzamelde over het Gildehuis eveneens een stel gegevens. Hij nuanceert wel de zojuist aangehaalde tekst van meester Van de Velde. Zo publiceerde hij bv. in „De

autotoerist” van 1 september 1977 een artikel over de Gilde, waarin hij over het Gildehuis het volgende schrijft. „Het werd gebouwd in 1640 en betrokken door Peeter Van Damme, de toenmalige griffier der gilde...In 1751 werd het, omwille van financiële moeilijkheden, door de gilde verkocht, alhoewel er de jaarlijkse teerfeesten plaats vonden. In 1777 werden door de eigenaar belangrijke herstellingen uitgevoerd en werd het in de staat gebracht, zoals wij hem nu nog kennen. Na de dood van „Jenneken”, de laatste bewoner van het Gildehuis, werd het in 1951 voor een luttele som van de hand gedaan, zonder dat de gilde het nodig achtte terug in het bezit te komen van haar huis, het op één na oudste gebouw der gemeente. „Jenneken”, waarover Leo De Nil spreekt, was de weduwe van Frans Callaert, en heette zelf Jeanne Van Stappen.

9. De Rochuskapel op de Dries.

a) Oorsprong.

Leo De Nil noteerde ergens dat de kapel, die tot 1973 (jaar waarin zoals hoger beschreven de straten op de Dries werden herlegd) midden op de Dries stond, op geen enkel hem bekende kaart voorkomt, noch op die van 1822, noch op die van 1836 of van 1860, voorkomt. Zelf kreeg ik ook nog een kadaسترplan uit 1823 onder ogen waarop eveneens geen spoor van de kapel te vinden is. Voorlopig neem ik met De Nil dus aan, dat we over de juiste ontstaansdatum niets weten. Voorlopig vond ik ook in het Rekeningenboek nog geen spoor ervan, maar ik herhaal het, de lezing van dit boek vergt vele uren onverdroten inspanning, vermits vele lettertekens die in de tekst voorkomen nu niet meer bestaan.

Anderzijds dateert het houten Rochusbeeld dat in de kapel vereerd werd en nog steeds bewaard wordt bij de huidige kapitein der Gilde, Jules Sacré, vermoedelijk uit de zestiende of zeventiende eeuw. De kapel moet echter van veel recentere datum geweest zijn.

b) Onderhoud.

Een eerste geschreven gegeven over de kapel vond ik in het Gildeboek. In 1904 staat tussen de uitgaven: „Aen den ontvanger der belastingen voor de kapel: 0,05 fr.” Het is de

enige keer dat in het Gildeboek over het betalen van belastingen voor de kapel gesproken wordt.

Wel is er in het Gildeboek de volgende jaren herhaaldelijk sprake van uitgaven voor het onderhouden der kapel. Regelmatig worden die uitgaven ook nader omschreven. De ene keer heet het bij voorbeeld: „voor het witten der kapel” (9 keer tussen 1906 en 1947), een andere keer: „voor het verven der kapel” (7 keer tussen 1921 en 1946). Soms wordt ook vermeld wie het werk uitvoerde. Zo worden genoemd: Petrus Arijs, Louis Sanders en Casimir Mannaert die in 1914 voor 74,92 fr. werken uitvoerden. In 1925 kreeg L. Van Puymbroeck 35 fr. voor werk aan de kapel. Deze van Puymbroeck had, vermoed ik, de zorg voor de kapel op zich genomen, want ook in 1927 en 1929 staat zijn naam vermeld. In 1930 was het de beurt aan L. Van der Borghst en in 1938 en 1941 aan E. Van der Borghst. Nog vermeld worden Vanderelst „voor cement en zand” in 1946 en Vander Elst Frans, Meert Emiel en Petrus De Ridder, respectievelijk voor 1.896, 200, en 1.418 fr. en dit „voor reparatiewerk” in 1950. Grotere herstellingswerken werden uitgevoerd in 1914 (voor 74,92 fr), in 1925 (voor 84 fr., waarbij eveneens vermeld staat dat er bij de herstelling voor 8,70 fr. „verteer” werd gemaakt), maar vooral in 1929 en 1930. Ik schrijf enkele regels over uit het Gildeboek voor 1929. „Aan kepers voor de kapel van De Rop J. 66 fr., aan L. Van Puimbroeck voor werk en kalk 27 fr., aan cementpannen en latten 226 fr., aan L. Bauwens voor werk en vracht der pannen 15 fr.” En enkele regels uit 1930: „van werk aan de kapel aan L. Vanderborghst 115 fr., werk aan de kapel 8 fr., hout voor de kapel 45,95 fr.”. Het waren evenwel niet al kosten, want de vervangen pannen brachten in 1929 58 fr. op.

Nieuwe pannen waren er alweer nodig in 1944: toen werden er voor 120 fr. aangekocht.

En nog twee uitgaven die er op wijzen dat de kapel toch goed werd onderhouden: in 1946 werd voor verf en kalk 80 fr. uitgegeven en voor cement en zand 180 fr. Merkwaardig is ook een andere uitgave uit 1948: „vervoer en zagen van boom (reparatie kapel): 603,90 fr.”.

Twee jaar later waren er nog maar eens aanzienlijke kosten aan de Rochuskapel. Ik

somde ze hierboven reeds op, bij het vermelden van enkele ons bewaarde namen.

Ten slotte werd in 1951 aan Alex Nordt 200 fr. betaald voor gemaakte kosten en 10 jaar later aan Petrus De Ridder 2.101 fr.

Eén enkele keer -behalve dan voor de opbrengst der oude pannen- staat de kapel ook vermeld tussen de *inkomsten*, en wel in 1914. Toen werd „rondgehaald voor den onderhoud der kapel: 58,11 fr.”

c) Sint-Rochus, patroonheilige der kapel.

Waarom er op de Dries -door de Gilde of door iemand anders- bepaald een Rochuskapel en bv. niet een Mariakapel werd opgericht, blijft een open vraag. Ik vermoed dat het gewoon te maken had met de verering van Rochus, beschermers tegen de pest, devotie die eeuwenlang sterk leefde in Vlaanderen, ook in onze streek. Ten bewijze niet alleen de Rochuskapel (de 't Kindtkapel) op Droeshout, maar ook een Rochuskapel te Meldert en te Merchtem, terwijl er een Rochusbeeld staat in de kerk te Essene en een Rochusbeeld bewaard wordt in de pastorie van Baardegem. In dit verband wil ik ook het grote drieluik niet onvermeld laten, door Rubens geschilderd, en hangend in de Sint-Martenskerk te Aalst.

En waar Sint Rochus aanroepen wordt tegen de pest, mag ik zeker de gegevens niet onvermeld laten, opgetekend door pastoor Schaurinck, pastoor te Mazenzele van 1648 tot 1684. Hij noteerde dat er te Mazenzele op drie jaar tijd, van 1667 tot 1669, 106 mensen stierven op een bevolking van ongeveer 350, en dit grotendeels ten gevolge van de pest. In Opwijk werd in diezelfde tijd de bevolking omzeggens gehalveerd. (5)

Jules VAN DE VELDE

- (1) Zie „Manual de Pastoreij van Masel” van Pastoor Schaurinck (Mazenzele 1647-85). De tekst is eveneens opgenomen in het copy van het Rekeningenboek, blz. 175, bewaard in het Gemeentelijk Archief. Het is voortgaande op deze tekst dat men besluit dat de Gilde reeds voor 1541 moet hebben bestaan.
- (2) Zie daarover een studie van Michel Van Nijverseel van 15 januari 1985. Deze

studie wordt bewaard in het Archief der Gilde.

(3) Zie de Notulen van de Gemeenteraad dd. 27.01.67.

(4) Zie de Notulen van de Gemeenteraad dd. 11.08.72.

(5) Zie daarover „Vriendenboek Leo De Nil”, artikel „De pestjaren 1668-1669”, blz. 65-70 of nog: Jan Lindemans, „Geschiedenis van Opwijk”, blz. 153.

Heten pretendoert de wijde
 van William Akinck van gare
 voerft toebe laden parst niet
 te going ende de soene alghen
 te passeren voor fante ten
 oer paden vande groete deonghe
 dat sij gare vis geeft moeten
 laeten sterken ten eynde dat sij get
 waeter niet en moet aff
 laeten milt datter anderd gar
 waeter ende procie groet ende
 groet gedreue van waeter ende
 alle de beesten sonder verbaest
 hebben dat den vlier gadergeest
 gebedend die sien

~~ijst~~
 in 87 R